

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ՅԻՍՈՒՍԻ ՈՒՍՈՒՅՈՒՄԸ ԸՍՏ ՀԱՄԱՏԵՍԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Ն. Գ Լ Ո Ւ Ն

ՔԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱՏԱՐԱՄԸ

(Նաթ. Սիրո 1935, էջ 375-386)

Երբայեցուց համար, Յուսուսի անկանին՝ իր ժողովուրդին հետ յարաբերութիւնը դաշինքի մը մէջ երեւան կուգայ: Իսրայէլ Աստուծոյ հանդէպ հնազանդութեան յանձնառութիւն մը ունի: Եթէ զայն կատարէ, Աստուած պիտի օրհնէ զինքը: Եթէ ըմբոստանայ, Աստուած պիտի անիծէ զայն (Բ. Օր. Թ. 33-17): Երբայէն կ'ուզէ առտուածպետական օրէնքը: Բնական է որ համատեսական ուսուցումն ալ, Թագաւորութեան մտածումովը տողորուած իր վարդապետութեամբ, միևնոյն գաղափարին յանդիմ, վասնդի Թագաւորին և հպատակներուն տրամագրութիւնները պիտի չկարենային իրարմէ անկախ մնալ: Ուր որ եղբակցուած դաշինք կայ, հոն համաձայնութեան կապ մը կը կազմուի զաշնաւորուող կողմերուն միջև: Միայն թէ Յիսուսի իմացումը, ինչպէս իսրայէլացի օրէնագիրինն ալ, կ'ենթադրէ որ, Սուրբ Աստուածը քանի որ իր խոստումին հաւատարիմ է միշտ, մարդիկ միայն, իրենց չարութեամբը պատասխանատու են եթէ խզում յառաջ գայ: Դարձեալ, որովհետեւ Աստուծոյ նկատմամբ մեր զգացումները մարդկէ մարդ յարաբերութեանց մէջ է մանաւանդ հրեան կուգան — ինչ որ հզարյունութեան հանդէպ սէրը բարեպաշտութեան ամենէն վաւերական նշանն ըլլալով — այդ սկզբունքը կ'առաջնորդէ այն փոխադարձութեան, որուն մասին շատ անգամներ կը խօսին Աւետարանները: Անթէ թողութեամբ մարդկան զայնցանս նոցա, թողցէ և ձեզ հայրն երկնաւոր: Ապա թէ ոչ թողութեամբ մարդկան, և ոչ հայրն ձեր թողցէ ձեզ զյանցանս ձեր (Մտթ. 2. 14-15. հմտ. է. 1-2. ԺԸ. 32-35):

Ըստ այսմ, Թագաւորութեան անդամ-

ները ծառաներն են Աստուծոյ (Մտթ. ԺԳ. 23-35) կամ Մեսիային (Մտթ. ԻԳ. 45, ԻԵ. 14): Գրիստոսի աշակերտին կեանքը ծառայութիւն մըն է: Ու երկնաւոր Հօր որդիները եղած լինելու անոնց առանձնաւոր հաւել լինելու արգելք մը չէ բնաւ այդ բանին համար, քանի որ ընտանիքին պետք իրաւունք ունի, անտարակոյս, յոյս զնելու իր զաւակներուն աշխատանքին վրայ (Մտթ. ԻԱ. 28): Արդ, որովհետեւ ամէն ճիշդ յանձնուած գործին համեմատութեամբ վարձքի մը արժանի է, առաւել ծառան, զոր օրինակ, որ, չհաւորածեի (Յիսաս)ներու գումարին վրայ տասը ևս չհանցաւ, տասը քաղաքներու հրամանատարութիւնը կ'ընդունի (Ղկա. 12-19): Մեր Փրկչին ուսուցումին մէջ, այս համապատասխանութիւնը այնքան խստիւ կը պահուի, որ տէրը իր ծառանեան իրեն կ'ընէ այն ծառայութիւնը զոր ծառաներն ընդհանրապէս կ'ընեն իրենց տիրոջ (Ղկա. ԺԳ. 36-37): Հոս դերերը շրջաւորուած են: Երբայէն կայ գրեթէ ճշմարտագանջային արտայայտութիւնը սկզբունքին՝ փոխադարձութեանը այն պարտականութիւններուն, որոնց հաւատարմութեամբ կ'ապուած են հպատակներն ու վեհապետը:

Ճշմարիտ է թէ համատեսական ուրիշ յայտարարութիւններ տարբեր կերպով կը ներկայացնեն այս հարցը: Մտթէոսի բռնագրին տաղանդներուն առաւել մէջ, որ գիմարժանեալն է Ղուկասու Աւետարանին մնասնորու առաւել (Մտթ. ԻԵ. 14-23, Ղուկ. ԺԳ. 12-19), վարձքը ոչ միայն համեմատական չէ աշխատութեան քանակին, այլ միշտ նոյնը կը մնայ: Այս տեսակէտով ալ աւելի բարացուցական է առաւել գործաւորներուն, որոնք իւրաքանչիւրը մէկ ցահկան օրովարձք կը ստանան, օրուան մ'ը ժամուն ալ որ այդին փոքրիւ երթան (Մտթ. Ի. 1-18): Ինչպէս համաձայնեցնել հասկացողութեան այս երկու շարքերը. առոր համար բաւական է լաւ կշռադատել կազմութիւնը՝ որուն մէջ կը ցուցուին աշակերտները: Իրապէս, եթէ տիրոջ և ծառաներու միջև վերաբերմունքի համապատասխանութիւն մը կայ իսկ, բայց Աստուած իր տանը մէջ ընդունածներուն դարձեալ կուտայ անհունապէս աւելի քան զոր չի կրնար սպասել

անոնց եռանդէն: Անոնց թռչակը՝ վճարումէ մը աւելի՝ առատ վարձք մըն է, որ իբր չտի շատ աւելի է քան ինչ որ խստագոտ օրինակաւութեամբ զնահատուած ծառայութիւն մը պիտի արժէր իրենց համար: Այս հակապատկերը կ'երեւի հոն նոյն իսկ, ուր համեմատականութիւնը աւելի հաստատուած կը թուի (ՂԿ. ԺԹ. 12-19), քանի որ շահագործուած մէն մի մոտի համար, ծառան քաղաքի մը վերակացութիւնը կ'ընդունի: Տիրոջը արքայական արդարութիւնն է որ կը փայլի այդպիսի վարմունքի մը մէջ. սիրտ մէջ ընկղզողուած է արդարութիւնը: Այս պատճառաւ, այս հակացողութիւնները ուրիշ բան չեն վերջապէս եթէ ոչ պատկերներ, որոնք ցոյց կուտան շնորհաց անկողնի վիճակը կամ երկնային առանձնաշնորհումներուն արժէքը (Մտթ. ԻԵ. 21, 23, 34). Թռչակ փառաւոր՝ զոր ընտրեալները պիտի ընդունին երբ գայ Մեսիան (Մտթ. ԻԵ. 34, 46), և որ մինչև այդ օրը իրենց պիտի վերապահուի երկնից մէջ (Մտթ. Ե. 12, 20): Բայց սակայն ըսել չէ թէ թագաւորութեան մէջ որ և է խորանք պիտի չերեւի (Մտթ. Ե. 19): Անոնք որ իրենց տաղանդները լաւագոյնս պիտի արժեցնեն՝ իրաւարարութեան առաւելում պիտի ունենան. վասնզի աշակերտներու եղած վարձատուութիւնը ոչ միայն ծաւրութեան պատուակ մը չէ, այլ Տիրոջը ծառայութեան տարուելիք աւելի արդիւնաւէտ աշխատանք մը: Բայց ամէնքն ալ նոյն կերպով պիտի վայելեն իրեն տիրոջը հաջորդութիւնը (Մտթ. ԻԵ. 21, 23). ապա ուրեմն, ի՞նչ են խորանքներն ու երանքները՝ որոնք կ'երեւին այդ փառաւոր հաւատարմութեան մէջ:

Պէտք չէ մոռնալ թէ ինչ որ ճիշդ է վարձքերուն համար, ճիշդ է պատիժներուն համար եւ. եթէ հաւատարմով պաշտօնեան Աստուծոյ թագաւորութիւնը ունի իբր վարձք, ապա ամենքը պիտի վճարուին Տիրոջը ներկայութենէն: Հոս ալ ամենաճշգրիտ փորձագործութեան օրէնքն է որ կը գործադրուի: Ո՞վ որ կը գտնէ՝ պիտի դատուի (Մտթ. Զ. 1, 2). ո՞վ որ կ'ուրանայ՝ պիտի ուրացուի (Մտթ. Ժ. 33). այն ծառան որ գիտէ իր տիրոջը կամքը՝ բայց չի գործադրեր զայն, պիտի

զանակոծուի, մինչդեռ նուազ խստութեամբ պիտի վարուին անոր հետ որ գայն չգիտնալով թերացած է անոր մասին (ՂԿ. ԺԹ. 47, 41): Այդքան տարբերութիւններ, պատիժին միակերպութեանը մէջ սուգաւած, կը ջնջուին սակայն անոնց համար՝ զորո Տէրը պիտի արտաքսէ խնճոյքին սլորահէն, զրկելով արքայական ներկայութեան ուրախութիւններէն (Մտթ. ԻԲ. 13, ԻԵ. 10, 12, 41):

Միւս կողմէ, Փրկչին հաստատած այս համապատասխանութիւնը իր հետեանցովը միայն կապուած է գործերով արդարացման գաղափարին հետ: Ձմռանգութիւնը վարձատրութեան աւետարանական վարձպետութիւնը անոնց համար է միայն, որոնք, արդէն Աւետարանի ենթարկուած են: Ոչ մէկ տիպ չէ ըսուած թէ թագաւորութեան օտար եղողները կրնան հոն մտնել իրենց եղած վիճակովը և զօրութեամբ: Մեսիական գանձին կրնան մասնակից լինել անոնք միայն որոնք զարժի կուգան (Մտթ. ԻԸ. 3). ինչ որ վիճակայր կը տապալէ արժանիքի ամէն գաղափար: Երեսուց ամիս չուրսէն ետքը, թագաւորութեան անգամը յանձնառութեան մը մէջ կը գտնուի հանդէպ Աստուծոյ: Իր ընդունուած պատիւին կը կապուին պարտականութիւններ, որոնք նոյն ատեն ատանձնաշնորհումներ են: Ուրախութիւն կայ չօրը տան մէջ աշխատելուն մէջ (Ղուկ. ԺԵ. 31), և ո՞վ որ այդ երկնակութիւնը կ'ուրանայ և կ'արհամարհէ, ո՞վ որ իր որդութիւնը ծանր և տաժանելի կը նկատէ (ՂԿ. ԺԵ. 29), ո՞վ որ հակառակ հնազանդութեան իր սուտ հաւատարմութեանը՝ կը մերժէ իր ծառայութիւնը (Մտթ. ԻԱ. 30), ո՞վ որ, զօր օրինակ, կը խորհի թողութիւն ընդունիլ Աստուծոյ՝ առանց ինքն ալ ի սրտէ թողութիւն տալու ընկերին (Մտթ. ԺԸ. 23-35), այսինքն, այդպէս վարուելով, ցոյց կուտայ թէ երեսուցական միայն աշակերտ է Գրիստոսի (Մտթ. Է. 15-20), թէ իրապէս չի պատկանիր թագաւորութեան (Մտթ. Է. 21), թէ հարսանեաց զգեստ չէ հագած (Մտթ. ԻԲ. 11),

և թէ ապօրէն կերպով սպրդած լինելով հարսանեկան օրահէն ներս, արժանի է որ Տէրը դուրս վտարէ զայն անկէջ (Մտթ. ԻԲ. 13, բզդտ. ԺԸ. 35, Ե. 15, Է. 2):

Գալով հնազանդ որդիներուն, Յիսուս ոչ միայն անոնց ի նպաստ իրաւունք մը չի հաստատել, այլ ընդհակառակն բացորոշապէս կը հերքէ այդ նախապաշարումը. «նոյնպէս և դուք յորժամ առնիցէք զամենայն հրամայեալսն ձեզ, ասալիք թէ ծառայք անպիտանք Եմք, զոր պարտ էքք առնել՝ արարաք» (Ղկ. ԺԷ. 10): Այդքան խիստ յայտարարութենէ մը վերջ մի վրէժով պիտի կարենար պարծենալ իր գործերուն մասին: Աստուծոյ բարութիւնն է միայն որ կը բանայ թագաւորութիւնը մարդուն առջև. միայն թէ Յաւիտեականը իր զաւակներուն զօրծ մը կը ցուցնէ, ու մեծ հաշուեաւորութեան ստեղծ անկող իրեն քով պիտի պահէ անոնք միայն՝ որոնց վարձունքը հնազանդութիւն է եղած. ու այդ պարագային ալ եղած վարձատրութիւնը ոչ այնքան թշուալ մըն է եղած որչափ հաւատարմութեան հետեւեքով եղած շնորհ մը: Այսպէս պիտի ըսէ այն աստեղ Քրիստոս իր աշակերտներուն. «Ազնիւ, ծառայ բարի և հաւատարիմ. որովհետեւ ի սակաւուգի հաւատարիմ ես, ի վերայ բազմաց կացուցիք զքեզ. մօտ յուրախութիւն Տիառն քո» (Մտթ. ԻԵ. 21):

Բայց ե՞րբ պիտի կատարուի դրոշմը. ե՞րբ տանուէրը պիտի մտնէ հասարակաց օրահէ, անկէ արտաքսելով անարժանները՝ սէր ցուցնելու համար իրենեւրուն: Աստուածային արգարութեան այդ գործը որոշ չափով մը կը կատարուի այս աշխարհի մէջ նոյն իսկ: Այժմէն զժրաստութիւններ կան որոնք կը ծառայեն իբր ազգարարութիւն ամբարշտներուն (Ղկ. ԺԳ. 3-5), ինչպէս կան և փոխարինութիւններ, վերապահուած այն ծառաներուն, որոնք հաւատարմօրէն կը հետեին Յիսուսի Քրիստոսի (Մարկ. Ժ. 29, 30):

Բայց, այս վերջիններուն համար ալ, հալածանքներ կը խառնուին այս երկրաւոր բարիքներուն (Մրկ. Ժ. 30). գալով ապստամբներու պատիժներուն, անոնք այս երկրի վրայ բացառութիւն մըն են միայն (Մտթ. Է. 15-33, ԻԴ. 48-50, ԻԵ.

3, 11, 12 եւ այլն): Ամէն պարագայի մէջ, վարձքերն ու պատիժները այստեղ քիչ անգամ համեմատական են ենթակային վարձուքին. ժամանակաց լրումին է որ պիտի տեղի ունենայ վերջնական հատուցումը (Մտթ. ԺԳ. 39), ինչ որ զմիշ կը տանի խօսելու այն վախճանաբանութեան մասին, զոր համատեսականք կ'ընծայեն Յիսուսի-Քրիստոսի:

Հոս, սակայն, խոչընդոտ մը կը ցցուի: Աւետարաններուն այս առթիւ յառաջ բերած ճառերը (Մտթ. ԻԴ. Մրկ. ԺԳ. Ղկ. ԻԱ) Տիրույթ վաւերական ուսուցման է որ կը ներկայացնեն թէ աշակերտներուն մտածումը: Անշուշտ. ձեռն մէջ կարելի չէ բացարձակապէս չընդունել ժամանակին վարդապետութեանց գործած ազդեցութեանց զաղափարը: Դատաստանին յառաջընթաց նշաններուն նկարագրութիւնը, մէկէ աւելի կէտերու մէջ, հրէական վախճանաբանութիւնն է որ կ'որդհարէ: Շատ բնական է նոյնպէս որ Յիսուսի ունկնդիրները երբ վերադարձանք ինչ ճառերը, որոնք ոչ թէ իրենց ներկայ փորձառութեանց՝ այլ ապառնիին, այսինքն իրենց ուղղակի հակակշիռէն դուրս եղած իրողութեանց կը պատկանէին, անգիտակցօրէն անոնց մէջ փոխադրած ըլլան իրենց յոյսերն ալ: Բայց պէ՞տք է միթէ՞ աստից հետեցնել որ այս արտաքին տարրերը բոլորովին օտար ըլլան բուն Աւետարանին, Փրկչին վերադրուած վարդապետութեան մէջ հոգեոր նրբանիւթ մը՝ հոյզ մը միայն տեսնելու աստիճան: Բազմաթիւ քննադատներ բացորոշապէս այս մտքով կ'արտայայտուին: Ուայ, զոր օրինակ, անընդունելի կը գտնէ որ Յիսուսի կրօնքն, «այլուր այնքան վճիտ, այնքան էապէս գոտած»՝ իրկրաւոր ամէն խառնուրդներէ, այսքան բրտօրէն նիւթապաշտ վախճանաբանութեան մը պսակումն ունեցած ըլլայ: Տիրույթ վաւերական վարդապետութիւնը աւելի թագաւորութեան առակներուն մէջ է որ կ'երևի: «Ներկայ վայրկեանին եւ վերջնական նպատակին միջև Յիսուս կ'ուզէր տեսնել խմորումի, մաքրագործումի և յառաջդիմութեան երկար և յամր չըլլանք մը», կ'ըսէ Ալպերդ Ռէվիլլ: Ինչ որ ըսել է թէ Յիսուս յանկարծական և աշխարհի պայմանները չեղակարծօրէն փոխող չե-

զաշըրում մը չէ ունեցած ի նկատի, և թէ այնքան զօրեղ կերպով գուռաւորուած նկարները զորս Աւետարանները կուտան մեզի, ցոյքն են աշակերտներու եւանգելիս յոյսերուն քան թէ հաւատարիմ արտայայտութիւնը Փրկչին ուսուցումին:

Այս ուղղութեան վրայ այնքան հեռուն գացած են դեռ որ նոյն իսկ վիճելի նկատած են ամենէն քիչ երկդիմի թուած բնագիտական անմիջական ու բնական իմաստն անգամ: Այս մասին ըրած իր ուսումնասիրութեանց մէջ, Պրեստըն, զոր օրինակ, կը ջանայ ցուցնել թէ համառօտապէս Քրիստոսը որ մէկ ուրիշ ապառնի հեռանկար ընդունած է քան իր աշակերտներուն մէջ հոգեւոր բնականութեան մը գաղափարը. այնպէս որ այս տեսակէտով միայն կը խորհի առ ի մերձաւոր գալուտայն մասին, այնպէս որ վերջին գալուտաստանի համար օյաղթական վերադարձի մը (parousie) մտածումը անծանօթ է իրեն, և երբեք չի գտնուիր իր խօսածներուն մէջ: Քննադատներու ամենամիծ մասը, սակայն, իրաւամբ կը մերժէ այս մեկնութիւնը: Երբ Յիսուս կը հաստատէ մասնաւորապէս թէ Վի կատարածի աշխարհիս այսորիկ առաքեցեց Որդի Մարգոյ զհրեշտակս իւրս, թէ «յետ նեւ զութեանցս այսորիկ արեղակն խաւարեսցի և լուսին ոչ տաց զլոյս իւր, և աստղք թօթափեսցին և զօրութիւնք երկնից շարժեսցին», երբ կ'աւելցնէ թէ «յայնժամ երեսցի նշան Որդւոյ Մարգոյ յերկինս, և յայնժամ կ'ոծեսցնեն ամենայն ազգք երկրի, և տեսցեն զՈրդի Մարգոյ եկեալ ի վերայ ամպոց երկնից զօրութեամբ և փառք մեծաւ» (Մտք. ԺԿ. 40-41, ԻԿ. 29-30), ներելի՞ է միթէ այնքան հոգեկանացնել այս նկարները, անոնց մէջ Աւետարանի աշխարհի վրայ կատարելիք նուաճումներուն մէկ նախապատկերը միայն տեսնելու աստիճան. այսպէս ընելով միթէ պարզապէս թոյլ տուած պիտի չըլլայի՞նք մենք մեզի որ Փրկչին իւր թէ աւելի միատարր և իւր թէ իրեն աւելի արժանաւոր վարդապետութիւն մը վերագրելու փափաքը դուրս քաշէր տանէր զմիզ օրինաւոր մեկնաբանութեան մը սահմաններէն:

Ահա՛ այն խնդիրը զոր անկարելի պիտի ըլլար չղնել, և որուն բազմաթիւ հե-

ղինակներ կը կարծեն աւելի անկողմնակալօրէն պատասխանել՝ ուրիշ չափազանցութեան մէջ իյնալով և Յիսուսի վերաբերելով Աւետարանին բոլոր խօսքերը, առանց գտնէ նուազեցնելու անոնց սաստկութիւնն ու խտտութիւնը: Ունան, զոր օրինակ, որ տեսնելու այս եղանակին կը յարի, սա բառերով կը ներկայացնէ Քրիստոսի մտածումը. «Յիսուսի յայտնութեան կանգնողները, կ'ըսէ ան, իրենց կատարելագոյն ձեւին մէջ կրնան այսպէս համոզուածուիլ. մարդկութեան ներկայ կարգը իր վախճանին կը մօտի: Այդ վախճանը պիտի ըլլայ անսահման յեղափոխութիւն մը, «անձկութիւն» մը՝ նման երկունքի ցաւերուն. «վերածնութիւն» մը, կանխուած՝ մթին արհաւիրքներով և արտակարգ երեւոյթներով ծանուցուած: Վերջին օրը երկնիքի մէջ պիտի պայթի Մարգուս Որդիին նշանը: Սինայիէն պէս զըզրզալից և լուսաշող տեսիլք մը պիտի ըլլայ ան, ամպերը պատռող անիղ փոթոնիկ մը, ակնթարթի մը մէջ արեւմուտէն արեւմուտք ժայթքող կրակէ գիծ մը: Մեսիան պիտի գայ ամպերուն վրայ բազմած, փառք ու վեհութիւն հագած, փողբուռ ձայնով, հրեշտակներ չըլլապատեւած: Աշակերտները անոր քով պիտի նստին գահերու վրայ: Այն ատեն պիտի յարութիւն առնեն մեռելները, ու Մեսիան պիտի սկսի դատաստանի... Թէ որքո՞ւ ատեն մը այս ամէնը տառապէս այդ կերպով հասկցած են աշակերտներն ու վարդապետն ինքնին, այն իսկ է որ ի յայտ կուգայ ժամանակին դրուածքներուն մէջ՝ բացարձակ ակնհերեւութեամբ: Եթէ քրիստոնէական առաջին սերունդը ռւին խորունկ և հաստատուն հաւատալիք մը՝ այն է թէ աշխարհ վերջնալուռ վրայ է: Սա կենդանի յայտարարութիւնը. «Ժամանակն մերձեալ է», որ կը բանի և կը փակէ Յայտնութիւնը, և անդադար կրկնուած սա կոչը. «որ ունիցի ականջս լսելոյ լուիցէր, և առաքելական զարուսոյսի և իրիբաճանալման ճիշդը»:

(Շարունակելի)

Ժ. Պ.

